

BALOGH JUDIT*

**„Erkölcstelenes és minden tekintetben káros állapot”
A természetes gyermekek jogi megítélése
és a törvénytelenység orvoslásának egyes esetei a
jogtörténetben**

„A' kik törvénytelen ágybul származnak, a' vérség javaiban, díszekben nem részesülnek, nevet, nemességet, címet, örökséget nemzõik után nem nyernek. ... És régenten ki voltak zárva minden nyilvános hivataloktól, sőt székekbeül is, mert származásokban, a' közvélemény szennyet látott.”

(Frank Ignác: A közigazság törvénye Magyarhonban)

I. Bevezetés

Nemrégiben, egyéb irányú kutatások folyamán nem kis meglepetéssel bukkantam annak a ténynek a nyomára, hogy a XX. század '30-as éveiben még a közvéleményt élénken foglalkoztató kérdés volt bizonyos gyermekek törvényes vagy törvénytelen volta, valamint az ahhoz fűződő joghatások érvényesítése.¹ A magánjog egyik speciális jogintézményének, a holtta nyilvánításnak a családjogi szempontból sajátos alkalmazása (azaz hogy házassága csak a másik fél, az „özvegy” újabb házasságkötésével szűnik meg) ugyanis arra vezetett, hogy több mint egy évtizeddel az első világháború után, a háború alatt eltűnt, majd holtnak nyilvánított katonák özvegyei által világra hozott gyermekek törvényes vélelem folytán a katona törvényes gyermekeinek számítottak. Több eseti bírósági döntés, a legjelesebb magánjogász professzorok felszólalásai is kevésnek bizonyultak ahhoz, hogy ebben a kérdésben minden kétséget kizáró, tiszta képet teremtsenek. Azt, hogy a gyermek törvényes voltához jogi érdek fűződik (hiszen a házasságon kívüliség a közfelfogás szerint „*erkölcstelenes, és minden tekintetben káros állapot*”²), mindenki

---

* PhD., egyetemi docens, Jogtörténeti Tanszék

¹ Vö. NIZSALOVSZKY Endre, *Nehéz problémák az eltűnt férj, az „özvegye” és az utóbb született gyermek körül*, Pesti Napló, 1931. 75. szám, 10., UÓ., *Néhány adalék a holtta nyilvánítás házasságjogi hatályának kérdéséhez*, Polgári Jog VIII. (1932), 143-156.

² Tóth György kifejezése, vö. BALOGH Judit, *Nizsalovszky Endre (1894-1976)* = A Debreceni Tudományegyetem jogtanárai II., szerk. SZABÓ Béla, Debrecen, 2006, 66-135, különösen II.4. fejezet.

elismerte, de azt, hogy ennek megállapításához nem csupán a házasság formális fennállása, hanem a ténylegesen a férj által történt nemzés is kívánalom lenne, már többen megkérdőjelezték.

Ráadásul felmerül a kérdés, vajon miért volt ilyen élénk az érdeklődés a gyermek jogi helyzete iránt,³ hiszen – amint ez az itt következő gondolatsorból kitűnik – a törvényes vagy törvénytelen születés tényének a XX. században a gyermek magánjogi jogképessége és szüleihez valamint rokonaihoz fűződő viszonya tekintetében már évtizedek óta semmilyen eltérő joghatása nem volt? Csak nem mégis a vagyoni jogi érdekek védelme jelent meg ismét a családjog egy elemében? Vagy ez a döntésben nem is játszott szerepet? Pusztán a jogi norma, az egymással szemben álló vélelmek elméleti vizsgálata volt a cél? (Ha ez utóbbi, akkor ennek az esetnek olyan szintű kétséget kellett ébresztenie a kor *Begriffsjurisprudenz*-re esküdő jogászaiban, mint Jheringben az a jogvita, amely őt a fogalmak genealógiájának és hierarchiájának építésétől a jogot működtető érdekek vizsgálata felé tudta terelni.)

De visszatérve a konkrét példához: ez az 1930-32-ben még gyakorlati jogkérdés, az iskolák harca adott alkalmat a törvénytelen születés jogi megítélésének, valamint orvoslása történetileg kialakult módjainak itt következő rövid, összegző áttekintésére.

II. A törvénytelen gyermek kategóriái az európai és a magyar magánjog történetében

A középkorban a valláserkölciség jogcímén a katolikus egyház szinte minden, a családdal valamilyen kapcsolatban álló világi viszonyra is kiterjeszkedett, és ezt a hegemoniát Európa jelentős részén a XVIII. századig, Magyarországon egészen a XIX. század második feléig sikerült ténylegesen megtartania.

Annak ellenére, hogy a XV. századtól a királyi hatalom igyekezett mind nagyobb teret nyerni az életviszonyok szabályozása körében, több jelentős *decretum* garantálta az egyházi bíróságok eljárási jogosítványait – egyebek közt –

---

³ A szakmai érdeklődés természetesen elsősorban a dogmatikai csapdának szólt, az alkalmazandó jogszabályok különböző felfogás szerinti értelmezéséből, a fogalmi jogászatnak a realitástól eltávolodást eredményező jogi konstrukcióiból adódott. Nizsalovszky maga is azt mondta, hogy a valós helyzetet tekintve annyira egyszerű a kérdés eldöntése, hogy „*egy laikus sem fogja soha megérteni ebben a kérdésben a jogászok között felmerült heves vita lehetőségét. Nincs az a laikus, aki előtt nem lenne világos, hogy a kárpáti harcokban 1915-ben elűnt és holtan nyilvántott katona özvegyének 1932-ben született gyermekét egy pillanattig sem lehet törvényes gyermeknek, a hősi halott gyermekének tekinteni.*” NIZSALOVSZKY, *Néhány adalék...*, i.m., 145.

a végrendeleti és házassági ügyekben,⁴ hivatkozva ezek *res spiritualis* jellegére.⁵ Ebben fordulat csak 1647-ben II. Ferdinánd második *decretumával* következett be, amely 15-16. cikkelyének taxatív felsorolásában rögzítette az egyházi bíróságok hatáskörét, és amelyben nem szerepelt a törvényes születéssel kapcsolatos státusviták elbírálása. Meszlény Artúr e jogszabályok *a contrario* elemzéséből jutott arra a következtetésre, hogy „a házasságon kívül született gyermek jogviszonyainak érdemleges részét rendező kérdéseket a világi bíróságoknak kellett jog szerint elbírálniok, hacsak azok más okból nem tartoztak az eklézsia elé.”⁶

Elöljáróban azt is rögzíteni szükséges, hogy a középkorban nem öntötték törvényi formába a házassági jog anyagi jogi normarendszerét, azt tehát továbbra is a – szokásjogi úton addig is alkalmazásban volt – kánonjogi jogszabályok foglalták össze, ezért a hatáskörváltás (amennyiben az a XVII. században ténylegesen bekövetkezett) valójában csak a forma megváltozását jelentette, a tartalom, az alkalmazandó normák nem változtak. Ez maradt a tényleges helyzet a *Tripartitum* megjelentetése, sőt az 1848-as közjogi változások után is.

A törvénytelen gyermek kategória egyébként egészen a XX. század első feléig rendkívül elterjedt, közhasználatú fogalom volt. Köznyelvi értelemben azokat a gyerekeket jelentette általában, akiket egyedülálló nő szült, futó nemi kapcsolat eredményeképp. A századforduló környékén elterjedt egy másik gyermekcsoportra való alkalmazása is: azokra, akiknek szülei – bár házasságuknak akadálya nem lett volna – nem éltek házassági kötelékben, csupán „*vadházasságban*.”⁷

A törvénytelen származás fogalmának történeti gyökerei azonban sokkal szélesebb palettát mutatnak fel a törvénytelen születés lehetséges okairól.

A római jogi felfogásról a 89. iustinianusi novellából szerezhetünk ismereteket. Ennek részletes szabályai szerint *liberi naturales* voltak azok, akik *concupinatusból* származtak (bár ez tartós kapcsolat volt, de nem házasság, ezért a nő és a gyermek nem léphettek be a férfi családjába),⁸ továbbá akik

⁴ Vö. például Szilágyi Mihály kormányzó 1458. évi decretumának 9. cikkelye, Mátyás 1462. évi I. decretuma, 1464. évi II. decretumának 17. cikkelye, 1471. évi III. decretuma, stb. Vö. BÓNIS György, *Die Entwicklung der geistlichen Gerichtsbarkeit*, Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte (ZRG), Kanon. Abt., Bd. LX. (1963), 175-235.; HOMOKI NAGY Mária, *A magyar magánjog történetének vázlatja 1848-ig*, Szeged, 2001, 31-32.

⁵ BESSÉNYI András, *Római magánjog*, Budapest-Pécs, 2003, 245.

⁶ MESZLÉNY Artúr, *Magyar magánjog*, I. kötet, Budapest, 1928.

⁷ SIPŐCZ László, *A törvénytelen gyermek jogállásáról*, Budapest, 1902, 9.

⁸ *Házasságon kívül született gyermek* = Magyar Jogi Lexikon, IV. kötet, Budapest, 1904, 106.; Eduard HEILFON, *Lehrbuch des bürgerlichen Rechts auf der Grundlage des BGB*, Berlin, 1901, 215. Részletesen elemzi a *concupinatus* újabbán Raimund FREIDL, *Der Konkubinatus im kaiserlichen Rom*, Stuttgart, 1996.

*contubernium*ban születtek (tehát rabszolga és szabad ember közötti, akár házassági szándékkal történő együttélés vagy rabszolgák „házassága” folytán),⁹ végül, akik férfinak szabad hajadon vagy özvegy nővel való „múlólagos” nemi érintkezéséből jöttek világra. A *concubinatus*ból származók bizonyos szempontból méltányos helyzetéhez képest az ezen utóbbi csoporthoz tartozók, akiket *vulgo concepti, vulgo quaesiti*, vagy *spurii* néven említettek, még a törvénytelenek között is meglehetősen kedvezőtlen helyzetben voltak: nem voltak törvényesíthetők, nem volt öröklési joguk és tartási igényük sem atyjukkal szemben. Még rosszabb volt a helyzetük azoknak, akik *ex damnato coitu* születtek. Ennek főszabály szerint két oka a házasságtörés és a vérfertőzés (*adulterini, incestuos*) lehetett, emellett ilyennek számítottak a papoktól származó vagy az olyan gyerekek is, akiknek szülei között a nemzés időpontjában elháríthatatlan házassági akadály állt fenn. Ők még anyjuktól és annak rokonaitól sem igényelhetek tartást.¹⁰

A római jog középkori recepciója során fokozatosan veszítették el a házasságon kívül született gyermekek korábbi, viszonylag kedvező, méltányos helyzetüket. Az egyház támadta a többes házasságot, különbséget tett a „valódi” és a „mellékházasságból” származó gyermekek között, nem tartva helyesnek azok egyenlő jogállását. Utóbbiakat a törvénytelenek közé sorolta, akik így a férfi alkalmi nemi kapcsolataiból származó gyerekekkel estek egy tekintet alá.¹¹

A germán népjogok szerint szintén törvénytelennek számított, aki a férfi futó nemi kapcsolatából származott. Ezeket a gyermekeket többféle (képszerűen is kifejező, jelentéssel bíró) névvel illették (például *Winkelkind* – azaz „zugban nemzett”; illetve *Banchart* – azaz „padon nemzett” gyerekek.)¹²

A késő középkorban a kánonjog befolyása alatt kezdtek törvénytelennek tekinteni azt a gyereket is, aki a házasság megkötése után túl hamar vagy annak megszűnése után bizonyos időn túl született (de megjegyzendő, hogy ennek gyökerei is a római jogban keresendők, hiszen már az felállította a nemzés időpontjára vonatkozó megdönthetetlen vélelmet a gyermek születésétől visszafelé számított 182-300 napos határral). A putatív házasság tanának kidolgozása szintén maga után vonta a törvénytelen születés lehetséges „módjainak” bővülését: a vélt, tehát nemlétező házasságban (ebből következően valójában házasságon kívül) született gyermek mégis a törvényes

⁹ SZENTMIKLÓSI Márton, *A római jog institúciói*, Budapest, s.a.⁷, 328. A megítélésben a jog valamelyest honorálta a *tartós* viszonyt és Iustinianus azt is, hogy a rabszolgák házasságban egyébként nem élhettek.

¹⁰ HELLFRON, *i.m.*, 215.

¹¹ *Staudingers Kommentar zum BGB mit Einföhrungsgesetz und Nebengesetze*, Bd. IV, Teil 3b., Vorbem. 5 zu § 1705

¹² Bővebben például *Staudingers Kommentar zum BGB, Uo.*, Vorbem. 4 zu § 1705

gyermekhez hasonló jogokat kapott (például törvényes örökjog). Az egyéb okból érvénytelen házasságból származó utódok helyzetét viszont a „szülők” jóhiszemősége (ez esetben törvényes), avagy ennek hiánya (ez esetben törvénytelen) határozta meg. A középkori jogszemlélet hatására kezdték vizsgálni a származás alapjául szolgáló nemi kapcsolat jellegét is: a rosszhírű, hírhedt kapcsolat az ebből született gyermek számára a legkedvezőtlenebb elbírálást vonta maga után.¹³

A *gemeines Recht* ugyanakkor nem tulajdonított gyakorlati jelentőséget a római jog szerinti, a *concubinatus*ból és egyéb módon született gyermekek közötti különbségtételnek. A recepció idején a törvényhozás ismerte ugyan a *Konkubinenkind* fogalmat (s használta is természetes, vagy szerelemgyerek formában), de nem kezelte őket másképp, mint az egyéb törvénytelen gyermekeket,¹⁴ akiket a régi jog mindenféle jogi védelmen kívül állónak tekintett.

A recepció során a germán jogba is bekerültek a főbb római jogi alapelvek: a gyermekek az anyjuk családjába léptek be, javult az *incestuosi* és az *adulterini* helyzete is. A különbség az *ex damnato coitu procreati* és egyéb törvénytelen gyermekek helyzete között minimálisra csökkent: megkapták azt a jogi helyzetet, amit a iustinianusi jog szerint csak a *liberi naturales* élvezhettek (különösen a nemzőjükkel szembeni eltartási és öröklési jogosultságuk volt jelentős). A törvényes és törvénytelen gyermekek közötti különbségtétel viszont mindvégig élesen megmaradt. A közös jogi szemléletet tükrözi már 1520-ban a freiburgi városi jogkönyv, majd az 1756-os bajor törvénykönyv is, amelyek a törvénytelen születésnek három formáját adták meg: „nem valódinak” („*unächt*”) tekintetnek ... először a *naturales illegitimi*, akik két olyan egyedülálló személytől származnak, akik a nemzés idején egymással házasságot köthettek volna; másodszer a *spurii vel vulgo quaesiti*, akik bár két olyan egyedülálló személytől születtek, akik akkoriban össze akartak házasodni, de anyjuk nyíltan és nyilvánosan erkölcstelenségben élőknek számított; harmadszor az *illegitimi ex damnato coitu*, azaz az olyan személyek, akik a „könnyelműség” megvalósítása idején egymással nem házasodhattak össze.¹⁵

A házasságon kívül született gyermekeknek a fejlődés során még egy csoportja volt, amelynek megkülönböztetése különösen a német területeken bírt jelentőséggel. Ezek a „menyasszonyi gyerekek,”¹⁶ akik a jegyesség ideje alatt

¹³ Uo.

¹⁴ Hermann CONRAD, *Die Stellung der unehelichen Kinder in der neuzeitlichen Privatrechtsentwicklung Deutschlands, Frankreichs, Österreichs und der Schweiz*, Zeitschrift für das gesamte Familienrecht (FamRZ) 9 (1962), 323.

¹⁵ Uo.

¹⁶ Kertész Antal Magyarországon viszonylag ritkán használt kifejezése, ami tükörfordítása a német jogi nyelvben használt *Brautkinder* szónak. KERTÉSZ Antal, *A házasságon kívül született*

születtek. Sokáig erősen vitatott volt, vajon az ilyen gyermekek törvényesnek vagy törvénytelennek tekintendők-e. Az ALR és számos más német partikuláris jog ezeket a törvényes gyermekekkel egyenlő jogi helyzetbe hozta, hiszen anyjukat házassági ígérettel csábították el, az eljegyzésnek pedig ily módon legitimáló hatást tulajdonítottak.¹⁷ Svájcban Krettmayr 1758-ban még azt mondta, hogy „*die Braut-Kinder nicht für ächt anzusehen seynd, sofern sie nicht per subsequens matrimonium oder sonst legitimiert werden.*”¹⁸ Az 1853-as zürichi magánjogi törvénykönyv azonban már elismerte a menyasszonyi gyermekeket, mint a szülők hagyatékának igazi és jogos örökösait. Az 1900-ban hatályba lépett Német Polgári Törvénykönyv (az osztrák és a francia magánjogi törvénykönyvekkel egyetemben) elvetette a megkülönböztetést, és nem adott különleges helyzetet a jegyesség alatt születetteknek. Indokolásának kiindulópontja az volt, hogy az eljegyzés nem alapít házasságkötési kötelezettséget, és azt semmilyen más jogszabály sem írja elő.¹⁹

A régi magyar jog a törvénytelen gyermekkel azáltal érezte, hogy bűnben fogantatott, hogy a törvényesnél hátrányosabb jogi helyzetbe hozta,²⁰ de a részletesebb szabályozást meglehetősen elhanyagolta.²¹ Csak Werbőczy néhány rendelkezése, majd az ebből kiinduló, ezt továbbfejlesztő bírói gyakorlat pótolta a hiányt. Frank Ignác a XIX. század közepén a törvénytelen nemzésről („*vérhibáról*”) a következőket írta: „*Törvénytelen ágybul eredtek, a' kik igaz, t.i. törvényes, vagy legalább annak vélt házasságon kívül nemződtek. ... Törvénytelen az is, a' kit férjes asszony, de nem férjétül szült.*”²² A magyar jog tehát merített az európai tapasztalatokból, s a római jogi alapok után átvette a kánonjogban kialakult és abba beépült vélt házasság intézményét is, fenntartva, hogy a vélt házasságból származó gyermekek a törvényesekkel mindenben egy tekintet alá esnek. A második csoportba azok a gyermekek tartoztak, akik ugyan fennálló törvényes házasság időtartama alatt születtek, de nem az anya férjétől. Ezzel a szabállyal Frank lehetőséget adott arra, hogy megdönthető

---

gyermek jogi helyzete, Budapest, 1901, 26., bővebben Gustav BOEHEIMER, *Das Problem der Brautkinder im deutschen und schweizerischen Recht*, Neue Juristische Wochenschrift (NJW) 16 (1963), 1945-1953.

¹⁷ ALR II. 1, 1115-1116. §§; szintén ezt a szabályt alkalmazta a *Kursächsische Decisionen* (1661) és ezt vette át az 1863-as szász Ptk. is, stb.

¹⁸ Aloysius Frhr. von KRETTMAYR, *Anmerkungen zum Codex Juris Bavaricus Civilis* 1, 60. Idézi CONRAD, *i.m.*, 323.

¹⁹ Benno MUGDAN, *Die gesamte Materialien zum Bürgerlichen Gesetzbuch für das Deutsche Reich*, Bd. IV., Berlin, 1899, 455.

²⁰ BÉLI Gábor, *Magyar jogtörténet*, Budapest-Pécs, 2000, 51.

²¹ *Indokolás a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetéhez*, I. kötet, Budapest, 1901, 247.

²² FRANK Ignác, *A közigazgatás törvénye Magyarhonban*, I. rész, Buda, 1845, 158-159.

legyen a magyar jogban mindvégig uralkodó szemlélet szerinti törvényes születés vélelme, amely a római jogban, Paulus nyomán alakult ki („*pater ... est quem nuptiae demonstrant*”).²³ A vélelem megdönthető volt: az anya férje bizonyíthatta a tőle való származás lehetetlenségét (Frank szerint például hosszas távollét esetén), s ilyenkor a gyermeket házasságon kívül születettnek kellett tekinteni. (A szabályozás jellegzetessége volt egyébként, hogy az apaság ily módon való megdöntésének kezdeményezésére a férjen kívül más érdekeltek is jogosultak voltak: „*a' kiknek haszna-kára benne, p. ok. örökség miatt*” – írja Frank Ignác.²⁴)

Az 1853. május 1-jétől a magyar korona országaiban is hatályba léptetett Osztrák Polgári Törvénykönyv a családjog terén alapvető változást hozott. E jogszabály deklarálta, hogy (bár a házasságon kívüli gyermekek nem élveznek a törvényesekkel egyenlő jogokat, de) a törvénytelen születés a gyermek *polgári becsületére és előrehaladására nézve* hátrányos befolyással nem lehet.²⁵ Ez a gondolat hatalmas előrelépés volt a Frank által is elfogadott korábbi felfogáshoz képest, és ezt vitték tovább a magyar általános polgári törvénykönyv szerkesztői, köztük Králik Lajos, aki az első, 1892-es családjogi tervezetben a szülők és gyermekek jogi kapcsolataival foglalkozó fejezetet készítette.

A magyar Általános Magánjogi Törvénykönyv 1900-ban megjelent szövegében a 186-189. §§-ok foglalkoztak a gyermekek jogi helyzetével, amely szöveghelyek értékelése nyomán (*a contrario*) következtethetünk arra, hogy ki minősült a korabeli felfogás szerint törvénytelen gyermeknek. Eszerint törvénytelen az, aki nem törvényes (vagy vélt) házas nőtől született.²⁶ Ez esetben a születés pillanatakor az anya által elfoglalt státusz az irányadó, a nemzés időpontja irreleváns. Törvénytelen az is, aki a szülei házasságának felbontása utáni 300. napon túl született.²⁷ Ugyanígy, ha semmis házasságból származik – abban az esetben, ha az érvénytelenség okáról *mindkét* nemzőnek előzetes tudomása volt. (Ilyenkor a házasság megkötésekor kellett tudomással rendelkezni, és ha a semmisség vagy megtámadhatóság okáról csak az egyik házasuló fél tudott, ekként a másik (jóhiszemű) féllel szemben rosszhiszeműen

---

²³ A római jogi szerepéről és fejlődéséről: BESSENYŐ, *i.m.*, 217-218. Ezt az elvet egyébként számos kritika érte. Szakolczay Árpád például úgy találta, hogy ez a vélelem „*végigvonul az összes humoristák bohózatain*”, majd így folytatta: „*Azt már hallottam, hogy ... nemzés által gyermek jött a világra, ellenben azt természetjogilag megállapítani, hogy az által, hogy egy anyakönyvvezető egy férfit és egy nőt az anyakönyvbe bevezet, gyermek keletkezett volna, ezt még nem hallottam.*” SZAKOLCZAY Árpád hozzászólása Sipőcz László: *A törvénytelen gyermek jogállásáról* című előadásához, nyomtatásban megjelent Sipőcz hivatkozott tanulmányában, *i.m.*, 64.

²⁴ FRANK, *i.m.*, 159.

²⁵ Optk. 162. §

²⁶ Ptk I. tervezet, 186. § (1) bekezdés

²⁷ Uo., 189. §

járt el, a gyermek a házasság érvénytelensége ellenére is törvényesnek, azaz érvényes házasságból származónak minősült.)²⁸ Végül törvénytelen lett a gyermek akkor is, ha a nemzésre a jegyesség alatt került sor, és nemzői később nem léptek házasságra.²⁹

Feltűnő, hogy a magyar tervezet nem szabályozta külön az ágyasságból született gyermekek jogi helyzetét, és nem tartalmazott külön szabályokat a vérfertőzésből származókra sem. Az ágyassági viszonyból született gyermekek törvényessége vagy törvénytelensége mellett általában ugyanazokat az érveket hozták fel, azonban más-más értelmezésben: mindkét oldalon a jóerkölcs fenntartása, a törvényes házasság intézményének előmozdítása szerepelt indokul, határozott állásfoglalásra azonban nem került sor. A Nizsalovszky és mások által 1930-31-ben szóvá tett eset tulajdonképpen ugyanennek a vitának egy évtizeddel későbbi kiújulása volt, hiszen nyilvánvaló, hogy ha a holtta nyilvánított személy özvegye mással nem kötött házasságot, de gyermeke született, akkor csakis ágyassági viszonyról lehetett szó.

III. A törvényesítés fogalma és módjai³⁰

A törvénytelen születéssel járó hátrányokat a törvényesítés valamely módjának alkalmazása útján lehetett – de csak bizonyos keretek között – orvosolni, s ehhez nyújtott segítséget a törvényhozás a törvényesítésnek, mint a „*törvényes leszármazást pótló jogintézménynek*”³¹ a kidolgozásával.

A jogintézménynek a szakirodalom számos meghatározását adja, így például: „*Törvényesítés (legitimatio) alatt oly cselekvény értendő, mely a törvénytelenség jellegét következményeivel együtt eltörülve, mind a születést, mind a született gyermeket törvényessé teszi. A törvényesítés után a házasságon kívül született gyermekek úgy tekintetnek, mintha érvényes házasságba születtek volna, és rendszerint a törvényes származásnak minden jogaiban részesekké válnak.*”³² A Magyar Jogi Lexikon szerint

²⁸ Uo., 186. § (2) bekezdés.

²⁹ Ezeket nevezte a közbeszéd „*menyasszonyi gyerekeknek*” ám a kategória szövegszerűen nem került be a tervezetbe, hiszen ténylegesen az elsőként említett csoport (nem törvényes házasságban élő nőtől való születés) egy speciális esetéről van szó. (A szerkesztők tehát ebben a tekintetben is magukévá tették a BGB szerkesztőinek korábban ismertetett álláspontját.)

³⁰ A gyermeki státusz biztosítására, megteremtésére egy apa számára több lehetőség is kínálkozott. A jelen tanulmányban ezek közül csak azokra fordítunk figyelmet, amelyek az apa természetes gyermekének törvényes státuszba emelését, azaz a személyes kapcsolat jogi rendezését eredményezték, az egyéb (elsősorban az öröklést biztosító, tehát vagyoni jogi jellegű) lehetőségeket (pl. örökbefogadás) itt nem tárgyaljuk.

³¹ Csorna Kálmán kifejezése = SZLADITS Károly (főszerk.), *Magyar magánjog*, II. kötet, Budapest, 1940, 302.

³² HERCZEGHI Mihály, *Magyar családi és öröklési jog*, Budapest, 1874, 80.

pedig „törvényesítés az a jogintézmény, amelynél fogva törvénytelen ágyból született vagy törvénytelen születésűnek nyilvánított gyermekek nemző apjuk irányában, vagy esetleg még annak családja irányában is a házasságban született gyermekekkel egyenlő jogi helyzetbe jutnak.”³³

A törvényesítés fő funkciója tehát az atyával és az atya rokonaival való kapcsolatteremtés, amely a gyermek számára velük szemben is jogokat (és kötelezettségeket) keletkeztet, mégpedig koronként eltérő tartalommal.

A törvényesítés intézményét a klasszikus római jog még nem ismerte, az csak a keresztény császárság korában, a posztklasszikus korban alakult ki. Sorrendben az első formája a *legitimatio per subsequens matrimonium* volt, amely Constantinus idején jelent meg, elnevezése azonban középkori eredetű. Az intézmény eredetileg csak a *concubinatus*ból származó törvénytelen gyermekek helyzetének megváltoztatását tette lehetővé, mint már megállapítottuk, ezzel is honorálva a *tartós* együttélést.³⁴

II. Theodosius korabeli volt az újabb forma, a *legitimatio per dationem (oblationem) curiae*, azaz az a törvényesítési mód, melyben a természetes atya, akinek törvényes leszármazója nincs, általa orvosolhatta fia törvénytelen születésének következményeit, hogy azt a tanácsstagok (*curialisok, decuriók*) közé beíratta, ilyen szolgálatra adta, avagy leányát ilyenhez adta feleségül. Ilyenkor tehát a természetes atya és gyermeke között a jogi kapcsolat teljes hiányát az apai hatalom teljes megvalósulása, a vérségi kapcsolat maximális jogi elismerése váltotta fel. Eredetileg ezúton is csak a *concubinatus*ból származó gyermekek voltak törvényesíthetők, később azonban bármely csoport tagjai törvényesíthetővé váltak.³⁵

A törvényesítés harmadik lehetséges módjával, a császári kegyelemmel való törvényesítéssel csak Iustinianusnál találkozunk. Ez az intézmény arra szolgált, hogy azon gyermekek törvényesítését tegye lehetővé, akik a *legitimatio per subsequens matrimonium*ból az apjuk és *concubinája* közötti házasság valamely okból fennálló lehetetlensége miatt ki voltak zárva. A császártól származó kegyelmi aktus megadásának azonban volt még egy előfeltétele, a törvényes leszármazók hiánya.³⁶ Ez a törvényesítésnek a római vagyonközpontú jogszemléletben gyökerező azon indokából fakadt, hogy az atyai vagyont az a gyermek öröklí, aki törvényesnek számít, tehát a *legitimatio* azért van szükség, hogy az apa vagyont törvényes gyermek nemlétében természetes gyermekére hagyhassa. Ez indokolhatja azt is, hogy a törvényesítés e formájának akkor is helye volt, ha az atya már meghalt, de előtte végrendeletében kérte a gyermek

³³ Törvényesítés = Magyar Jogi Lexikon VI. kötet, Budapest, 1907, 643.

³⁴ Átfogóan: FRIEDEL, *i.m.*, passim.

³⁵ HELLERON, *i.m.*, 231.

³⁶ BESSÉNYÓ, *i.m.*, 241.

legitimációját.

A római birodalom bukása után a *curialis* szolgálatba adással való törvényesítés jelentőségét veszítette, így a kánonjog, amely bár „a római joggal élt,” ezt már nem vette át. Ebből fejlődött azonban ki a XIII-XIV. században a *legitimitatio per oblationem monasterio (curiae coelesti)*, azaz az egyházi szolgálatba adással való törvényesítés, amely néhány nyugat-európai országban viszonylag széleskörű jelentőségre tett szert (főként olasz, illetve francia területeken).³⁷

Átkerült a kánonjogba az eredetileg római *legitimitatio per subsequens matrimonium* is, bár az utóházasságról, mint a törvénytelen születés korrigálásáról a Iustinianus utáni időkből egészen a XII. század elejéig semmilyen információ nem áll rendelkezésre.³⁸ Ekkor azonban a virágzásnak induló jogtudomány elkezdett mélyebben foglalkozni a iustinianusi forrásokkal. III. Sándor pápa 1179-ben a harmadik lateráni zsinat kapcsán az intézményt a kánonjogba recipiálta egy, az eredeti formához képest jelentős eltéréssel: a törvénytelen gyermekek minden fajtájára kiterjesztette e legitimáció lehetőségét, bár bizonyos források szerint a házasságtörésben fogantak kivételével.³⁹ A kánonjog előírása szerint az utóházasság hatása nem csupán az egyházi kompetenciába tartozó életviszonyokra terjedt ki, hanem a világi jog területére is. Következik ez az egyház hegemoniájából és a világi hatalomra való igényeiből is, valamint alátámasztja, hogy az egyház a középkor során vitathatatlanul mindenütt gyakorolta a házassági törvényhozó hatalmat, ennél fogva jogosult volt a házasság polgári jogi hatásainak meghatározására is. A világi jog szférájából mindenekelőtt az öröklési jogosultságot szabályozta III. Sándor azzal, hogy a házasságtörésből származó gyermekeket a törvényesítésen kívül az öröklésből is kizárta.⁴⁰

A *per subsequens matrimonium* bekövetkező törvényesítésnek ez az alakja került a középkori Itáliába és Észak-Európába, ahol az teljes elismerésre talált. Franciaországban a törvényesítésnek ez a módja ekkor már iustinianusi formájában ismert volt, ezt a kánonjog csupán kiegészítette.⁴¹ Németországi elismerése viszont már ellenállásba ütközött, hiszen a hagyományosan *rechtlosnak* tekintett törvénytelen gyermekek helyzetének jelentős

³⁷ Ferdinand KOGLER, *Beiträge zur Geschichte der Rezeption und der Symbolik der legitimitatio per subsequens matrimonium*, ZRG Germ. Abt. Bd. XXV. (1904), 154-156.

³⁸ KOGLER, *i.m.*, 96.

³⁹ KOGLER, *i.m.*, 101-103.; de vö.: LAKATOS Gyula, *Az adulerin gyermekek törvényesítésének kérdése hazai jogunkban*, Jogállam X. (1911), 378.: „Az egyházjog igazi szellemében író autorok mindvégig az adulerin gyermekek törvényesíthetését vallják.”

⁴⁰ LAKATOS, *i.m.*, 374-375.

⁴¹ KOGLER, *i.m.*, 105-109., Ulrike HAIBACH, *Familienrecht in der Rechtssprache*, Rechtshistorische Reihe Bd. 87, Frankfurt/M., 1991, 337-338.

megváltoztatását, javítását jelentette volna.⁴² Először csak a partikuláris jogrendszerekbe került be, de azoknak sem mindegyikébe, hisz például a *Sachsenspiegel* sem ismerte.

A XIII. századtól az utóházasság útján való legitimációnak számos szimbolikus változata alakult ki német területeken, s minden formáját olyan alakszerűségek kísérték, amelyek alkalmasak voltak arra, hogy a gyermekre szemmel láthatóan is kiterjesszék az utóházasság hatását. Az, hogy a gyermek részt vett szülei házasságkötésén, mintegy „nyilvánosan dokumentálta” törvényesítését, egyúttal lehetőséget adott másoknak arra, hogy ha az apaság nem vitathatatlan, esetleg kifogást emelhessenek.

A kezdeti forma az egyházi ceremóniához kötődött, amely során palástot (ún. *palliumot*) terítettek a házasulandókra. Annak, hogy ez alá a gyermeket is odaállították, az volt a célja, hogy a gyermeket olyanná tegye, mintha az törvényes hitvesi ágyból született volna.

Később olyan törvényesítési módok alakultak ki, amelyek már nem kötődtek az egyházi eljáráshoz, illetve nem abból fejlődtek ki, hanem sokkal inkább egy korai, elterjedt adopción formából, amely a szülés imitálása révén biztosította a gyermek számára a törvényes születésből eredő jogokat. A legjelentősebb ilyen szokás az volt, hogy a gyermeket szülei utólagos házasságkötése alkalmával az anya (ritkábban az apa) hosszú köpenye alá állították. A köpeny a népviselet (ünnepi alkalmakkor elengedhetetlen) kelléke volt. Ezeket a gyermekeket illették a köznyelvben „*Mantelkinder*” kifejezéssel. A törvényesítés gyökere a köznép felfogása szerint annak látványos megvalósítása volt, s nem ismervén el a házasság absztrakt hatását, azt feltétlenül szükségesnek tartották.

A másik népszerű törvényesítési forma a gyermeknek a szülőhöz kötése volt, mely a szülő derekán levő öv segítségével történt. A XIII-XIV. századi néphit szerint ez még erősebb köteléket biztosított, mint a köpeny alatti törvényesítés, hiszen „*aꝛ öv nemcsak a felső, de aꝛ alsóruházatot is összetartja a csípő fölött.*”

Jelentéktelenebb körben, partikuláris területeken érvényesült a törvényesítésnek más formája is, például az, amikor a házasulandó szülő házasságkötés alatt gyermekét bal karján tartotta, illetve ha a gyermek már járnivaló tudott, a szoknyája bal széle alá állította (*sub ora palli sui sinistra*). Ehhez hasonló megoldás volt más vidéken a térdre ültetés, illetve ha a gyermeket a házasságkötéskor a pap Bibliája, vagyis azon könyve alá állították, amelyből a szülők összeadásának liturgiáját olvasta (tehát a házasulandó szülők elé, mintegy a könyvtartó emelvény alá).⁴³

⁴² KOGLER, *i.m.*, 99.

⁴³ Részletesen KOGLER, *i.m.*, 155-171.

A *legitimatío per rescriptum principis*, a hatalmi aktussal történő törvényesítés kánonjogba való bekerülése III. Ince pápa nevéhez fűződik, akit II. Fülöp Ágost francia király arra kért, hogy nyilvánítsa törvényessé két törvénytelen gyermekét. A pápa ennek nyomán 1201. november 2-án adta ki az okmányt, mint az első pápai legitimációs okiratot.⁴⁴ A pápai törvényesítésnek rendkívül nagy egyházi jelentősége volt: az ily módon törvényesített fiúk elől (az egyebektől eltérően) még a papi hivatás illetve más egyházi hivatal vagy méltóság vállalása sem volt elzárva. De a kánonjog szerint a pápa legitimációs joga ennél a törvényesítési formánál sem szorítkozott csupán a vallási-egyházi viszonyokra, hanem az a világi jog területét is teljes terjedelmében átfogta. III. Ince és követői itt sem tartották magukat Iustinianus alapvető szabályaihoz, amennyiben a törvényesítést törvényes leszármazók létében is megengedték, valamint nemcsak a *liberi naturales*, hanem az *adulterini* számára is megnyitották a legitimáció e lehetőségét.⁴⁵ Alkalmazására rendszerint akkor került sor, ha az utóházasság az egyik szülő halála miatt vált lehetetlenné.

A pápai *rescriptum* útján való törvényesítés egyházjogon túlterjeszkedő hatását azonban a világi hatalom képviselői sokáig nem fogadták el. Tiltakozásuk eredményeképp a pápa kénytelen volt elismerni, hogy a császárnak, mint a világi hatalom urának (megfelelően az eredeti római jogi intézménynek) szintén legitimációs joggal kell rendelkeznie. A *per rescriptum principis* törvényesítés másik formája tehát a császári leirat lett, amit a császár nevében rendszerint a palotagróf adott ki. A források tanúsága szerint ez német területeken már a XII. század első felében is gyakorlat volt,⁴⁶ és korántsem ütközött olyan ellenállásba, mint a *legitimatío per subsequens matrimonium* elismerése. A közös jog változása során azonban az intézmény új irányba fejlődött: egyre inkább vitássá tették, hogy a *rescriptum* útján legitimált gyermekek örökjogi szempontból a törvényesekkel azonos jogállásba kerülhetnének.⁴⁷

Az ALR szerint a legitimációnak három fajtája volt ismeretes: a szülők utólagos házasságkötésével, a főhatalmi deklarációval (*obrigkeitliche Deklaration*), valamint a bírói ítélettel bekövetkező törvényesítés.⁴⁸ Utóbbit az 1854-es reform során megszüntették, de az első két hagyományos változat megmaradt. Az utóházasság a porosz jog szerint is a törvényes gyermeket megillető összes jogosultságot és kötelezettséget biztosította a törvénytelen gyermek számára, a főhatalmi deklaráció, az uralkodói kegyelem azonban csak annyit jelentett,

⁴⁴ Paul REHME, *Buchbesprechung*, ZRG Germ. Abt. XXVI. (1905), 346.

⁴⁵ LAKATOS, *i.m.*, 375-376.

⁴⁶ KOGLER, *i.m.*, 116.

⁴⁷ *Staudingers Kommentar zum BGB*, Bd. IV. Teil 3b., 350-351.

⁴⁸ ALR II., 2 592 és köv. §§

hogy a gyermek megszerezte apja társadalmi állását, a törvényes gyermek összes jogait és kötelezettségeit, de speciális családi szerződés híján az atya családjába be nem léphetett.⁴⁹ A törvényesített gyermek és anyja rokonai között sem keletkezett a törvénytelenséggel együttjáró kapcsolaton túlmenő egyéb családi kapcsolat, amennyiben nem jött létre köztük is kifejezett legitimációs megállapodás.

A törvénykönyv szerint a törvényesítést kérő apának a törvényes és törvényesített gyermekei egymáshoz való viszonyukban féltestvéreknek minősültek. Ebből következik, hogy az ALR a törvényesítés e lehetőségét törvényes gyermekek létében is megadta.⁵⁰ Az utóházasság törvényesítő hatályát azonban az ALR kiterjesztette a legitimált törvényes leszármazóira is, még akkor is, ha az már meghalt.⁵¹

A Code Civil csak az utóházassághoz fűzött törvényesítő hatást ismerte el, ebből is kizárva a vérfertőzésből és házasságtörésből származó gyermekeket.⁵² A házasság után azonban a gyermek megszerezte ugyanazokat a jogokat, mintha már eredetileg is törvényes házasságban született volna.

Míg a Code Civil ilyen szűkmarkúan bánt a törvényesítés lehetőségeivel, az Osztrák Polgári Törvénykönyv a két általános formán kívül (utóházasság, királyi leirat) még egy harmadik nemét is ismerte a törvényesítésnek: azon gyermekek, akik olyan érvénytelen házasságból születtek, melyben elhárítható házassági akadály állt fenn, törvényesnek voltak tekintendők, ha a házassági akadályt utóbb elhárították vagy arról az egyik szülő nem tudott.⁵³ Utóbbi esetben azonban a gyermekek öröklési jogosultságát a Törvénykönyv korlátozta.

A magyar joggyakorlat a törvényesítés intézményét sokáig nem ismerte, szabályozásának szükségessége és mikéntje tekintetében pedig mindannyiszor éles vita bontakozott ki. A polgári korszak terjedelmes szakirodalmát vizsgálva azonban kiderül, hogy a magyar jogrendszer történeti fejlődése során három meghatározó formáját ismerte a *legitimation*nak. Mindenekelőtt az utólagos házasságkötés általit, amely tételes jogi szabályra jogunkban soha nem volt visszavezethető, s amelyről Werbőczy sem tesz említést. „*Mindazonáltal százados jogszokás útján régi időktől fogva ismeretes*” – írja róla a Magyar Jogi Lexikon.⁵⁴ Az intézmény Magyarországra is a kánonjog közvetítésével az

---

⁴⁹ ALR II., 2 603-609. §§

⁵⁰ HEILFRON, *i.m.*, 232. (ellentétben a közös joggal).

⁵¹ ALR II., 2 600. §

⁵² Code civil Art. 331.

⁵³ Optk. 160. §

⁵⁴ *Törvényesítés* = Magyar Jogi Lexikon VI. kötet, Budapest, 1907, 643.

előzőekben leírt módon került, s formálódását nagyban elősegítette az egyházi bíróságok 1868-ig tartó jelentős ítélkezési gyakorlata. Ez a törvényesítési forma szolgálta leginkább a törvénytelen születés következményeinek elhárítását, amennyiben a valóságos nemzők között jött létre törvényes házasság.⁵⁵ Frank Ignác szerint érvényességi feltétele volt, hogy a szövetkezést visszavinni lehessen a nemzés vagy születés idejére,⁵⁶ tehát hogy a szülők között a nemzés kori házasságkötés feltételei adottak legyenek (azaz követelmény a szülők szabad állapota, illetve hogy ne álljon fenn elháríthatatlan házassági akadály). Ha viszont a szülők között olyan házassági akadály állt fenn, amely felsőbb engedelemmel, felmentéssel elhárítható volt, akkor Frank szerint a törvényesítés megengedhető. Ez a felfogás a XIX. század magyar magánjogában meglehetősen haladónak számított, hiszen a korszak jelentős személyiségeinek nagy része (például Kövy Sándor, majd Wenzel Gusztáv vagy Zlinszky Imre is) ennél szigorúbb feltételeket állított fel azzal, hogy csak akkor adtak módot az utóházassággal való törvényesítésre, ha a nemzéskor a szülők között semmilyen házassági akadály nem állt fenn.⁵⁷ A kereteket ők azért szabták meg ilyen szigorúan, mert az utólagos házasságkötést a törvényes leszármazás forrásának tekintették, amely korrigálni tudta az elkövetett hibákat, és szentesítő, tisztító erejét kiterjesztette mindarra, ami a házasságok között korábban történt.⁵⁸ Ebből a felfogásból származott az utólagos házasságkötés teljes joghatása is, azaz hogy ez a törvényesítési mód képes minden jogviszonyra kiterjedően, mégpedig a születésre visszamenő hatállyal megadni a gyermeknek a törvényes gyermekeket megillető jogokat – amint ezt a bírói gyakorlat történetileg kifejllesztette (bár a visszaható hatályt a későbbiekben az *ex nunc* hatály váltotta fel).

A királyi kegyelemmel való törvényesítés szintén római jogi eredettel került be a magyar joggyakorlatba úgy, hogy azt (a *subsequens matrimonium*mal ellentétben) már Werbőczy is említette a Hármaskönyv I. Rész 106, 108. címében. Bár részletes szabályait nem tartalmazta, de azzal, hogy elismeri „...azokat sem a pápa, sem fejedelmünk nem törvényesíthet,...”⁵⁹ bizonyítja, hogy ez a XVI. század elején már ismert és elfogadott legitimációs forma volt.

Frank kétféle célú *rescriptum*tól írt, amelyek közül az egyik „a vérszenny eltörlésé” szolgálta, s a XIX. század közepén már csak történeti jelentőséggel bírt (hiszen ekkorra az a felfogás, hogy a házasságon kívüli születésnek a

⁵⁵ BÉLL, *i.m.*, 52.

⁵⁶ FRANK, *i.m.*, 160.

⁵⁷ BIERMANN Sándor Mihály, *A törvényesítés és az örökebefogadás a magyar jog és a német magánjogi törvénykönyv tervezete szerint*, Magyar Igazságügy XXX. (1888), 75.

⁵⁸ *Törvényesítés* = Magyar magánjog, II. kötet, főszerk. SZLADITS Károly, 302-306., LAKATOS, *i.m.*, 372.

⁵⁹ *Tripartitum*, I. rész 108. cím 1. §

gyermekre megbélyegző és hátrányos hatásai vannak, már megdőlt), a másik pedig „a törvényes vérség megadásáról” szólt, amely királyi adomány volt, ennek feltétele pedig a törvényes örökösök hiánya vagy azok megegyezése volt.⁶⁰ A törvényesítést mindig a természetes atyának kellett kezdeményeznie, és annak megadása kegyelmi jellegű, azaz a király mérlegelési jogkörébe tartozó döntés volt – ebből az következik, hogy azt a feltételek maradéktalan fennállása esetén is meg lehetett tagadni. Ennek alapja pedig az a meggyőződés, hogy a király közjogi felségjoga teljes, és ennek része az alattvalók státusán való változtatás joga is. A királyi kegy ugyanakkor magánjogi jelleggel is bírt, hiszen azt a királyi adomány egy különös nemének tekintették.⁶¹ Nem szabad azonban szem elől veszítenünk, hogy ez a törvényesítési mód is inkább a természetes atya vagyoni érdekeit szolgálta (hiszen a vagyon továbbvitelének lehetőségét rejtette magában: természetes gyermekét immár örökösévé tehetette), mint a gyermek helyzetének javítását.

A korábbi magyar jog a kánonjog hatására elismerte a *legitimatio per rescriptum pontificium*ot, a pápai leirattal történő törvényesítést is, amely a római katolikus egyházfő „kegyén, határozatán illetőleg fölmentvényén” alapult,⁶² s amelynek jogi hatálya csak a katolikus vallású gyermekekre terjedt ki. E legitimációt az atya mellett az anya vagy a törvényesítendő természetes gyermek is kezdeményezhette. A kánonjoggal hazánkba került törvényesítésnek két alfaját különböztette meg a régi jogirodalom: a közvetlent és a közvetettet. A közvetlen törvényesítésnek (*legitimatio directa*) csak egyházi joghatása volt: eltörölte a születés szennyfoltját (Frank kifejezésével: „*elengedte a vérhibát*”),⁶³ és lehetőséget adott a gyermeknek, hogy egyházi hivatalt vállalhasson, polgári jogi tekintetben azonban annak helyzetén nem változtatott.

A közvetett törvényesítés (*legitimatio indirecta*) valójában a házassági bontó akadályok alóli felmentést jelentette (például közeli oldalági rokonság és sógorság vagy egyházi rokonság, hitvesölés alól, illetve keresztény és nem keresztény házassága esetén). Személyi hatályát tekintve ez is csak a katolikusokra terjedt ki. A pápa felmentése után még a király jóváhagyását is ki kellett kérni a magyar jog szerint, ezért nevezhető a törvényesítés ezen formája közvetettnek. Joghatálya egyúttal a magánjogi viszonyokra is kiterjedt, hiszen a felmentés után a házasság megköthetővé vált, az eredetileg semmis házasság pedig utólag érvényes lett. Így tehát *quasi* utólagos házasságkötés történt, ezzel magyarázható, hogy a pápai törvényesítésből a gyermek számára eredő jogok és

---

⁶⁰ FRANK, *i.m.*, 160-161.

⁶¹ BÉLI, *i.m.*, 37.

⁶² HERCZEGH, *i.m.*, 86.

⁶³ FRANK, *i.m.*, 160.

kötelezettségek köre megegyezik a *subsequens matrimonium* következményeivel. A törvényesítés időpontjától a gyermek atyai hatalom alá került (ha a törvényesítést a szülők valamelyike kérte), és öröklési jogot nyert akkor is, ha más törvényes gyermekek is voltak.⁶⁴ A pápai legitimációt Magyarországon a *legatus natus*, a Szentszék követe, vagyis az Esztergomi érsek is gyakorolhatta.

---

⁶⁴ HERCZEGH, *i.m.*, 86-88.